№ 186 Նոյեմբերի 30 Չորեքշաբթի **1883** Նոյեմբերի 30 Չորեքշաբթի № 186

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
„ՄՇԱԿ"
ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ
(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1884** ԹՒԻՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ, ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ.

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷ. *Тифлисъ, редакція «Мшакъ».*

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Մխիթարեան միաբանութիւն և Ա. Երիցեանի յօդուածը: Նամակ Կաքաւաբերդից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Լուսնկայ գիշեր:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

—

Անցեալները «Արձագանք» շաբաթաթերթի մէջ մաս առ մաս տպվեցաւ պ. Ագ. Երիցեանի յօդուածը պատմաքննական և քննողական, ընդհանրապէս Մխիթարեան միաբանութեան և մասնաւորապէս Վենետիկի ս. Ղազարու վանքի մասին: Իւրաքանչիւր ընթերցող, որ ուշի ուշով ի նկատի առած է այդ նկարագրութիւնը, պէտք է խոստովանի, որ ոչ ոք մեր ազգից, նոյն իսկ Մխիթարեաններից չէ ի լոյս հանել մի այդպիսի ամփոփ, բազմակողմանի և ճշգրիտ ծանօթութիւն Մխիթարեան միաբանութեան ընթացքի, գործոց և գործունէութեան մասին:

Մենք մտադիր չենք այստեղ, ոչ մի քննադատութեան ձեռնարկել այդ յօդուածի մասին, միայն մեզ զարմանալի է թվում մի պարագայ և այդ պարագան մենք համարձակվում ենք առաջ բերել:

Ինչո՞ւ համար պ. Երիցեան դադարեցնում է Մխիթարեան միաբանութեան Վիէննայի ճիւղի մասին իր նկարագիրն ու քննադատութիւնը 1864-ից յետոյ: Միթէ ոչինչ ուշադրութեան արժանի չէ գտնում խօսելու այդ միաբանութեան վրա. միթէ այդ վանքը չունէր կամ չունի դեռ ևս այնպիսի անձինք, որոնք իրենց աշխատութիւններովն օգտակար լինէին ազգային գրականութեան:

Գ. յօդուածագիրը լռում է այդտեղ բազմակէտերի ներքև: Եւ թերևս շատերին այդ հարցը մնում է անհասկանալի: Սակայն ի նկատի առած պ. Երիցեանի նկարագրութեան ընդհանուր բնաւորութիւնը, մենք կարծում ենք, թէ դժուար չէ գուշակել յարգելի յօդուածագրի Վիէննայի Մխիթարեաններից խորշելու պատճառը: Ջանանք պարզել կարճառօտ այդ խնդիրը: Վիէննայի Մխիթարեան միաբան հ. Յովս. Վ. Քաթըրճեան և Պրուսայի Զամուռճեան Տէրոյենց պատուելի մի գրական վիճաբանութիւն ունեցան Հայաստանեայց և և Հռոմէական եկեղեցիների դաւանութեանց մասին: Յ. Քաթըրճեան, իբրև ճշմարիտ կաթօլիկ, քարոզում էր թէ ճշմարիտ եկեղեցին միայն Հռոմէականն է և թէ ուղղափառ Հայոց եկեղեցին տարբեր է դաւանում մի քանի հաւատոյ վերաբերեալ խնդիրները, ուստի նա դուրս է ճշմարիտ եկեղեցուց: իսկ նրա ընդդիմախօս Զամուռճեան Տէրոյենց պատուելին պնդում էր թէ Հայոց եկեղեցին նոյնն է դաւանում ինչ որ Հռոմէական եկեղեցին և երկու եկեղեցիները հաւասարապէս ճշմարիտ են: Պէտք է ուշադրութեան առնել, որ Տէրոյենցի պնդածը թէ Հայոց եկեղեցւոյ դաւանութիւնը ոչ մի կերպով տարբեր չէ կաթօլիկ եկեղեցուց, հանդիսաւոր հաւանութիւն է գտած հանգուցեալ Գէորգ Դ. կաթողիկոսից և Կ. Պօլսոյ պատրիարքից: Հ. Քաթըրճեան հրատարակեց նախ, 1865-ին «Հիմնական տարբերութիւն կաթողիկեայ և էջմիածնական դաւանութեանց» գիրքը, որին պատասխանեց մաս առ մաս Տէրոյենց Պատուելի իր երեք «Իրաւախոհ» կոչուած տետրակներովն: Հ. Քաթըրճեան 'ի պատասխանի Իրաւախոհի հանեց մի տետրակ «Իրաւախոհի կեղծիք» կոչված, որ խոստանում էր դեռ ևս այդպիսի մի քանի տետրակ: Բայց որչափ մեզ յայտնի է Հ. Քաթըրճեան դեռ չէ կարողացած ի գլուխ հանել իր խոստացած շարունակութիւնը, որի պատճառն է եղած իր երկարատև անձնական ծանր տկարութիւնը: Հ Քաթըրճեանից յետոյ, մօտերս, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւանութեան մասին մի պատմական գրուածք հրատարակեց նոյն Վիէննայի Մխիթարեաններից արքեպիսկոպոս Գալճեան Աղէքսանդր, և այդ աշխատութիւնը, անկողմնակալ խօսելով, այնչափ նշանաւոր է իր տեսակի մէջ, որ եթէ պ. Երիցեան, համարձակւում ենք ասել, մի քիչ աւելի ազատ ոգւով նայէր կրօնական խրայ վրա, անշուշտ կարժանացնէր իր ուշադրութեան, գոնէ իբրև ազգային զանազան նշանաւոր և դեռ ևս անտիպ հին գրուածոց հաւաքածու: Բայց չէ. ինչպէս երևում է, յարգելի պ. յօդուածագիրը խառնված այդ և դրա նման հրատարակութիւններից, որ ազգային եկեղեցին չէին պաշտպանում, մղոններով հեռու է պահում իր բազմահմուտ գրիչը Վիէննայում Մխիթարեան հարց ոչ սակաւ ուսումնական գրուածներից և հ. հ. Արսէն Այտընեանի, Ղևոնդ Յովնանեանի և Սերոբէ Տէրվիշեանի նման գիտնական լեզուագէտների արդիւնքներից: Վիէննայի Մխիթարեանները, այո, սկզբից մինչև վերջը, մինչև ցայսօր, բացորձակ յայտնել են և առիթն եկած ժամանակ չեն երկմտել գործով ապացուցանել, որ իրենք հռովմէական կաթողիկեայ եկեղեցւոյ շրջանի մէջն են, կ ա թ օ լ ի կ են պարզապէս, և մինչև իսկ, ինչպէս վերն յիշեցինք, իրանցից ոմանք, առանց սեթևեթելու, մեղադրած են հայ-լուսաւորչական եկեղեցին, թէ նա հեռացել է իր նախնի Ս. Հարց շաւղից և հետևաբար անջատված է քրիստոնէական եկեղեցուց,—յայտնի պաշտպանելով կաթօլիկ եկեղեցին: Իրաց այդպիսի կերպարանքը պ. Երիցեանի հետ մեզ և մեզպէս շատերին ևս անախորժ և անհաճոյ է, բայց միթէ կարելի է այդ տեսակէտը մեր բովանդակ մտաւոր ասպարէզին տիրող բռնել և ըստ այնմ դատել խնդրի հանգամանքը: Այդ այդպէս կարող են անել նրանք միայն, որոնց գաղափարը կանխակալ և նեղ հայեացքների պաշարով խմորված է: Օրինակի համար, Հ. Յովս. Քաթըրճեան հայկական եկեղեցւոյն ընդդէմ խօսելով իր կաթօլիկ եկեղեցին է պաշտպանած: Այդ գործի համար ամեն մի՛ իր ազգային եկեղեցին սիրող հայ անհատ իրաւունք ունի տխրել և բնականաբար չը սիրել Հ. Քաթըրճեանին: Բայց իրեն առաջնորդ ունելով այդ կրօնական տեսակէտը՝ նրա միջոցով նայել վեր. Հօր բովանդակ միւս բազմարդիւն աշխատութեան վրա և ըստ այնմ դատել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼՈՒՍՆԿԱՅ ԳԻՇԵՐ

—

—Կարճ ժամանակում Օլգան տակնուվրա արեց ամբողջ տունը: Շուտով կալօմէայի ամբողջ միճակը, մէկ հասարակութեան մէջ միացած, մէկ դահլիճում հաւաքված, բոլորը անխտիր կերպով զուարճանում էին, և նրանց միջնակէտը էր մանկահասակ գեղեցկուհին, Օլգան, որը անյայտ կերպով վայելում էր իր նոր կեանքի քաղցրութիւնը: Նրա ամուսնի առանձնացած կալուածական տունը այժմ անճանաչելի էր դարձել, նա լցված էր կեանքով և լուսով. այնպէս էր թւում, որ մինչև անգամ շրջապատող կաղամախիները այժմ աւելի ուրախ կերպով էին տատանվում: Մարգագետինը վառվում էր խաղասէր կանանց գոյնզգոյն հագուստներով. խաղի խայտաճամուկ օղակները և գնդակները թռչում էին օդի մէջ. այգիում լսելի էին լինում բարձր ուրախաձայն ծիծաղներ: Ծառերի տերևները կամաց-կամաց կարմիր գոյն էին ստանում: Քամին աղմուկով անցնում էր հնձած արտերի վրայով: Սարդի ոստայնը, որպէս մի դրօշակ, ծածանվում էր մերկացած թփերի վրա: Կռունկները թռչում էին դէպի հարաւ: Օլգան, նստած իր կաթնի նման սպիտակ և գեղեցիկ ձիու վրա, արշաւում է որբացած դաշտերում. Նա հագած ունէր ամազոնեան երկար շրջազգեստ, գլխին կրում էր փոքրիկ փետրազարդ գլխարկ, որ ծածանվում էր քամուց: Նրա ետևից, նոյնպէս ձիաների վրա նստած, արշաւում են մանկահասակ կալուածատէրներ և տիկիններ, ֆանտաստիկական զգեստներով: Ահա եղջերափողը ածեցին: Դաշտում յանկարծ պատահած նապաստակը սրում է իր երկայն ականջները, զարմացած նայում է իր շուրջը և նետվում է անտառի մէջ: Ազուէսը խռպոտ ձայնով կաղկանձում է և թփերի միջով դուրս է գնում դէպի մի այլ կողմ:—Այնուհետև երկինքը հետզհետէ մոխրագոյն է դառնում և մառախլապատ: Ագռաւները պտըտվում են հին կաղամախիների շուրջը: Գիշերը ցանկապատի ետևում, իսկ և իսկ կանաչագոյն կրակի նման, փայլում են գայլի աչքերը: Եւ մի պարզ արեգնային առաւօտ ձիւնային սպիտակ սաւանը արդէն պատել է լայնատարած տափարակը. մանր ալմաստները կպչում են լուսամուտներին. ծառերից և տանիքներից կաթկթում է հալվող ձիւնը. ճնճղուկները ճլվլում են պատշգամ մօտ: Անցնում է երկու շաբաթ ևս, ձիւնը դադարում է հալչել. ամբարանոցից դուրս են քարշում փոշեպատ սահնակը, որը կարապի գլխի նմանութիւն ունէր և թափ են տալիս նրա արջի մորթով պատած ներքսակողմը: Կրակը վառվում է ահագին բուխարիների մէջ: Սահնակներ թռչուններին նման ամեն կողմից սլանում են դէպի հիւրընկալ տունը. տափարակի վրա հեռուից լսվում է նրանց զանգակների սուր ձայնը. Նախասենեակում մուշտակները անկարգ կերպով ընկած են միմեանց վրա: Մի կողմ ձգելով իրանց վրայից տաք մուշտակները, տիկինները մտնում են փոքրիկ դահլիճը և ծխում են գլանակներ. երիտասարդները դժուարութեամբ են քարշում կաշեայ ձեռնոցները ցրտից ուռեցած ձեռքերի վրա: Մէկը նստում է երգեհոնի հանդէպ, սկսում է ածել, և պարող զոյգերը դասաւորվում են: Այսպէս անցնում է մէկ շաբաթը միւսի ետևից. անդադար թռչում են կալուածատէրների մէկ գիւղից դէպի միւսը: Զարժէ անգամ ծածկել խաղաթղթի սեղանները, նրանց վրա միշտ գործ կայ. երկայն չիբուխները ծխվում են. մառանում դատարկ շիշերը կանգնած են քառակուսի մեծ խումբով, որպէս հին գվարդիան Վատերլօօի մօտ: Իսկ երբ Օլգան առաւօտեան լուսաբացին վերադառնում է տուն, փաթաթված սամոյրի մուշտակի մէջ և սահնակում ծածկված արջի թանձրամազ մորթով, այդ ժամանակ նրա առջևից արշաւում են մի խումբ ձիաւորներ, ձեռքներին ջահեր բռնած. վառվող ձիւթը կաթկթում է ջահերից և թըշ-թըշում է սառը ձիւնի վրա: Ձիաւորները այն բոլոր հիւրերն են, որ ճանապարհ են դնում նրան, ինչպէս մի թագուհի: Օլգան անսահման կերպով թագաւորում է այդ ուրախ շրջանի մէջ. նա փայլում է և յաղթանակ է տանում և երջանիկ է: Արդէն անուններով ցոյց էին տալիս նրա պաշտողներին, ասում էին, որ մէկը խիստ ճարպիկ և ինքնուրոյն կերպով տարփածուի դեր է խաղում նրա շուրջը և մինչև անգամ արտօնութիւն է ստացել հագցնելու և հանելու նրանից տաք կօշիկները և բռնելու նրա ձիու սանձը,—թէև Օլգան ոչ խօսքով և ոչ մի հայացքով չէր դաւաճանել իր ամուսնին: Ընդհակառակն, նա երբէք չէր եղել իր ամուսնի հետ այնքան սիրով, որպէս այժմ, որին աշխատում էր վարձատրել իր անթիւ ընքշութիւններով: Բայց հասարակական կարծիքը հարևանների և սպասաւորների միջոցով հասնում է նրա ամուսնի ականջին: Նա հաւատում էր իր կնոջը, բայց մի և նոյն ժամանակ բարձր էր գնահատում իր պատիւը, և չարախօսութեան ամեն մի կաթիլը, որ ընկնում էր Օլգայի վրա, թոյնի նման ծծվում էր ամուսնի սրտի մէջ: Նա հետզհետէ դառնում էր աւելի լուռ և սառն: Հէնց որ հիւրեր էին գալիս, նա կամաց տանից դուրս էր գնում: Օրըստօրէ աւելի և աւելի հազիւ անգամ էր պատահում, որ նա իր կնոջը առաջնորդէր նրա զբօսանքների ժամանակ: Գարունքին, մի քանի ռուս կալուածատէրների աջակցութեամբ, նա հիմնեց տնտեսական ակումբ, և սկսեց զանազան բարեկարգութիւններ անել իր կալուածքների մէջ, սկսեց ստանալ մի քանի լրագիրներ, գնեց շատ գրքեր, սկսեց մօտենալ շինականներին, այցելում է գիւղական գինետները, որովհետև ի նկատի ունէր ընտրութիւնների ժամանակ ներկայացված լինել որպէս ընտրելիներից մէկը: Հունձքի վերջանալուց յետոյ, երբեմն նա միայնակ իր շան հետ գնում էր որսորդութեան: Երբեմն նա վերադառնում էր տուն շատ ուշ, գիշերով: Օլգան իր անկողնի մէջ պառկած, աչքերը չէր փակում և ալեկոծված սրտով սպասում էր նրա վերադարձին, բայց նա կարծում էր, թէ կինը արդէն քնած է և կամաց գնում էր իր սենեակը: Ոչ երբէք ամուսինը այնպէս չէր գրաւել նրա սիրտը, որպէս այժմ... Բոլորը, ինչ որ անում էր ամուսինը, ունէր մեծ նշանակութիւն կնոջ աչքում: Երբ նա տանը չէր լինում, Օլգան աչքից անց էր կացնում այն լրագրները, որ նա կարդացել էր, և թերթում էր նրա գրքերը: Միայն այժմ նա սկսեց հասկանալ, թէ ինչ է սէրը,

Նրա անձնական և գիտնական արժանիքը կամ բոլորովին անուշադիր թողնել, որ մի և նոյն է թէ չը յարգել, արհամարհել,—դա, բնաւ ազատ և լուսաւորեալ մտքի գործ չէ... Մի սիրէք Հ. Քաթըրճեանին իբրև հայոց եկեղեցւոյ դէմ գրող, բայց իրաւունք չունիք ուրանալ նրա գիտնական աշխատութիւնները, որոնք գրուած են մայրենի լեզւով և որոնք միայն կրօնական առարկաների մասին չեն։

Եթէ Մխիթարեանները մեղադրելի են և արհամարհելի իրենց կրօնի տարբերութեան համար, ինչու համար դուրս է հանվում այդ արհամարհողական շրջանից վեր. Հ. Ղեոնդ վ. Ալիշանեան, որ, եթէ չենք սխալվի ոչինչ պակաս կաթօլիկ չէ, քան իր ուխտի միւս միաբանները։ Սակայն նա, այդ մեծարոյ անձը, ամեն կրօնի պատկանող ազգայնոց, ընդհանուր համակրանաց և յարգանքի առարկայ է դարձած։ Ուրեմն իր կաթօլիկութիւնը արգելք չէ դնում իր ուսումնասիրութեան։ Այդպէս և իր ազգային եկեղեցուն չը պատկանողը, կամ նոյն իսկ նրան հակառակողը կարող է ազգային լեզուն զարգացնել, ազգային գրականութիւնը ծաղկեցնել և այդպիսով ազգի մտաւոր յառաջադիմութեան գործիչ հանդիսանալ կամ իրենց, վիեննայի Մխիթարեանց ասելով, նուիրել իրանց աշխատութեան վաստակը «յառաւելագոյն յառաջադիմութիւն Թորգոմեան տոհմիս»։

Կրկնում ենք, վիեննայի Մխիթարեանք (ինչպէս վենետիկի Մխիթարեանք) Հայկական եկեղեցուն չեն պատկանում, մինչև անգամ նրա դէմ էլ են խօսել, բայց մեծապէս արդիւնաւոր են ազգային գրական և մանկավարժական ասպարէզի մէջ և մեր ազգը դեռ շատ ժամանակ կարօտ է նրանց աշխատութեանց։ Եւ զարմանալին այն է, որ ինքը, պ. Երիցեան քանի տեղ գովում է վիեննացոց, որ նրանք աւելի տարրական և ուսումնական գրուածներ ունեն, աւելի «հետամուտ են բնական գիտութեանց», քան թէ վենետիկի Մխիթարեանք, բայց դարձեալ հարկ չէ տեսնում կամ չէ բարեհաճում ծանօթացնել ընթերցողներին այդ աշխատութեանց և նրանց աշխատասիրողների հետ։ Ինչու արդեօք. այդ էլ անշուշտ մի և նոյն անտնօրինելի պատճառի մէջ է, ինչ որ վերև բացատրեցինք համառօտ։

Այս էր միայն մեր դիտողութիւնը, այսչափ էր միայն մեր ասելիքը։ Սակայն վերջ ի վերջոյ, մենք պարտք ենք համարում կրկնել, որ պ. Ա. Երիցեանի յօդուածը ուշադրութեան ամենայն կերպիւ արժանի է. այդ մասին ոչ ոքի դատողութեան հարկ չը կայ. իր գրադիտական հռչակը բաւական խօսող է այդ մասին։

Առաքել Սարուխանեան

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐԱԿՈՒՐՏԻՑ

—

Նոյեմբերի 18-ին

Ղարսի նահանգի Բաշգիւղ և Արմուտլու գիւղերի ուսումնարանները, մի քանի ամիս գոյութիւն ունենալուց յետոյ, փակված են այժմ բոլորովին։ Առաջին գիւղի ուսուցիչը՝ պ. Գ. Գաթէնեան, ինքն հրաժարվեց ուսումնարանից, զզվելով ժողովրդի անտարբերութիւնից դէպի ուսումնարանը, իսկ երկրորդինը՝ ժողովուրդը ինքն է հրաժարեցրել, ինչպէս լսեցինք։ Պ. Գաթէնեան գանգատվում էր մեզ, որ ամսական ռոճիկը իր ժամանակին չէ ստանում, և ժողովուրդը դժգոհ է, որ 1 կամ 2 ր. պէտք է տայ տարեկան ուսումնարանին։ Այժմ, երբ ձմեռը մտնում է և աշակերտները ազատ են դաշտային կամ այլ աշխատանքներից, առաւել յարմար ժամանակն էր, որ շարունակէին նրանք սովորել։ Մենք ինքներս ականատես ենք եղել, թէ ինչպէս պ. Գաթէնեան եռանդով պարապում էր աշակերտների հետ, որոնք մեծ աշխոյժով պարապում էին թէ հայերէնից և թէ ռուսերէնից։ Երկու-երեք ամսվայ ժամանակամիջոցում աշակերտները ազատ գրում և կարդում էին երկու լեզուներն էլ։ Շատ ցաւալի է, որ Բաշգիւղը զրկվեց այսպիսի մի բարեխիղճ վարժապետից։ Երկու վերոյիշեալ գիւղերը բաղկացած են՝ ամեն մէկը նրանցից, մօտ 150 տներից։ Գիւղացիներից մի քանիսը կարող են տարին 3 և աւելի նաև րուբլ ընծայել ուսումնարանին։ Եթէ միջին թւով հաշւենք, որ ամեն մի տունը տարեկան տար 2 ր., բայց մի քանիսը կարող էին 3 և 5 րուբլ տալ նաև, այն ժամանակ տարին կը հաւաքվէր մօտ 300 ր., որով կարելի կը լինէր վարժապետ ունենալ։ Բայց գիւղացիները շատ ժլատ են և փողասէր, և մանաւանդ տգէտ։ Այս յատկութիւնները, որքան մենք նկատել ենք, ընդհանուր են մեծ մասամբ Թիւրքաց Հայաստանի գիւղացիներին, որոնցից ռուսահպատակ ևս դառնալով, այնուամենայնիւ, մնում են նրանց մէջ յիշեալ յատկութիւնները։ Գիւղացիներից շատերը, լսում ես, այսպիսի դատողութիւններ են անում. ինչ հարկաւոր է իմ որդուս գրել և կարդալ սովորեցնել, տէրտէր դառնալու խօ չի նա։ Մի այլը ասում է. ես որդի չունեմ, ինչի փող տամ ուսումնարանին։ Խօսելով ժողովրդի ագիտութեան վրա, չենք կարող լռել, որ և նրա հովիւները շատ հեռու չեն գնացել նրանցից։ Այս շատ հին պատմութիւն է, բայց մնում է նա միշտ նոր, ինչպէս ասել է գերմանացի երևելի գիտնականը։ Մենք չը տեսանք ոչ Արմուտլուում, ոչ Բաշգիւղում մի քահանայ, որ աշխատէր ուսումնարանի համար, յորդորելով ժողովուրդը պահպանել և օգնել նրան։ Ժլատութիւնից զուրկ չեն և մեծ մասը գիւղական քահանաների։ Արմուտլուի քահանաներից մինը բաւական ունեւոր է. որքան աշխատել ենք համոզել տէր-հօրը, որ հայ լրագիրներից մինը ստանայ և չենք հասել այնուամենայնիւ մեր նպատակին։ Քահանաները իրանք տգէտ լինելով, կարծես ցանկանում են, որ և ժողովուրդը մնայ միշտ խաւարի մէջ։

Ինչպէս Բաշգիւղը, նոյնպէս Արմուտլուն ունեն ուսումնարանի շէնքեր։ Մանաւանդ գեղեցիկ է Բաշգիւղի ուսումնարանը. մեծ դահլիճ լուսաւոր պատուհաններով, տախտակած յատակով և առաստաղով, պատերը ծեփած ալէբաստրով։ Ուսուցչի սենեակը կից է ուսումնարանին։ Սկզբնապատճառը ուսումնարան շինելու Բաշգիւղում եղել է Խորասանի վիճակի մեծաւոր (начальникъ Хорасанскаго участка), պ. Ալաքպէր-բէկ Սուլտանովը, ի հարկէ գիւղացիների ձեռնտուութեամբ և աշխատանքով։ Պարոնը բնակվում է ինքն Բաշգիւղում. չը նայելով որ մահմետական է, յորդորում է ժողովուրդին որ պահպանեն ուսումնարանը և ինքն նիւթապէս ևս օգնել է։

Պ. Սուլտանովի առաջարկութիւնով նոյնպէս Բաշգիւղի եկեղեցին նորոգվել է. պատուհանները մեծացրած են, պատերը թէ դրսից և թէ ներսից ալէբաստրով ծեփած են։ Փառք և պատիւ է անում պ. Սուլտանովին այսպիսի գովելի համակրութիւնը դէպի գիւղացիները։ Բաշգիւղի ուսումնարանը ունի դասագրքեր, Րաֆֆիի հեղինակութիւններից շատերը, ստանում է «Մշակ», «Արձագանք», «Աղբիւր», «Առողջապահական թերթ»։

Վերջացնելով նամակը, չենք կարող չը դարձնել Ղարսի սրբազան առաջնորդի ուշադրութիւնը, որ համոզէ գիւղացիներին չը պահել ուսումնարանները փակված։

Ցանկալի կը լինէր շատ և անշուշտ հարկաւոր է, որ ուսումնարանը յաճախէին ո՛չ թէ միայն տղաները, այլ և աղջիկները, որ շատ հազուագիւտ երևոյթ է գիւղերում։

Բժիշկ Ա. Միրիմանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Շամախու թեմի կառավարիչ սրբազան Թադէոս եպիսկոպոսը այս օրերս հրամանագրելով տեղիս բարեկարգիչ աւագ քահանայ Աւշարեանցին, առաջարկում է՝ համաձայն բարձրագոյն հրամանի ընտրել Ղուբայում աշխարհականներից երկու երեցփոխան և առաջիկայ յունվարի 15-ին ուղարկել դրանց Շամախի, ուր պիտի ընտրեն երկու պատգամաւոր՝ մէկը հոգևորական և միւսը աշխարհական 1884 թւի մայիսի 7-ին ս. Էջմիածնում կաթողիկոսի ընտրութեանը մասնակցելու համար։ Յուսով ենք, որ մեր հայ հասարակութիւնը երեցփոխանների ընտրութեան ժամանակ քուէ կը տայ առանց կրքի և անձնական նկատումների»։

—

Մեզ հաղորդում են ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ հետևեալը։ «Մինչև սեպտեմբերի 20-ը, այսինքն նոր գաւառապետի գալը, Նոր-Բայազէտի խեղճ բնակիչները սաստիկ նեղութիւն էին կրում թէ աւազակների խմբերից և թէ մօտակայ գաւառների բնակիչներից, որովհետև Նոր-Բայազէտի գաւառը կենտրոն է Շարուր-Դարալագեազի և Ղազախի գաւառների։ Բայց այն օրից, որ այստեղ գաւառապետ նշանակվեց պ. Վաղ. Շահխաթունեանցը, Նոր-Բայազէտի գաւառը այնպէս է հանդարտվել, որ ինչպէս ասում են «գառը գայլի հետ է արածում»։ Յիշեալ գաւառապետի գալուց առաջ Նոր-Բայազէտի բնիկը ժամանակ անգամ չէր ունենում դուրս գալու և զբօսնելու, որովհետև չէր անցնում մի օր, որ պոլիցիական կառավարութիւնից երկու կամ երեք պրօտօկոլ չը ստանայ թէ կողոպտվելու և թէ սպանութեան մասին, իսկ այժմ արդէն երեք ամիս է գնում, որ այդպիսի ոչ մի անցք չէ պատահել յիշեալ գաւառում. Նոր-Բայազէտի ժողովուրդը շատ և շատ գոհ է իր նոր գաւառապետից»։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 14-ին Նո-րին կայսերական Մեծութիւն Կայսրուհու ծննդեան տարեդարձի պատճառով, հայոց և ռուսաց եկեղեցիներում բարեմաղթութիւններ կատարվեցան։ Տեղիս գիմնազիայի դիրեկտօրի կարգադրութեամբ հայ և ռուս աշակերտները, իրենց ուսուցիչների ուղեկցութեամբ, գնացին ռուսաց եկեղեցին։ Օրը ցուրտ էր, և աշակերտները առանց վերարկ[ուի] էին։ Պէտք է ասած, որ Գանձակի ռուսաց եկեղեցին այնքան փոքր է, որ արքունական ծառայութեան մէջ գտնվողները հազիւ հազ տեղաւորվում են նրա մէջ, իսկ ողորմելի աշակերտները, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ, տեղ չը լինելու պատճառով, ստիպված էին եկեղեցու դուրսը կանգնած մնալ մինչև ժամերգութեան, պատարագի և բարեմաղթութեան վերջանալը։ Ա[յդ] եղանակը ցուրտ էր, իսկ Գանձակի օդի համար բաւական է մի փոքր մրսել, և մարդ ամբողջ տարիներով չի ազատվի դողացնելուց, խարբուխից [և] այլ հիւանդութիւններից, մանաւանդ որ այժմ մե[ր] քաղաքում տարածված են ծաղիկ և փողցա[ւ] (սկարլատինայի մի տեսակ) հիւանդութիւններ։ Դարձնում ենք գիմնազիայի վարչութեան և բ[ժ]իշկ Գաբրէլկօի ուշադրութիւնը այդ հանգամանքի վրա»։

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են, որ չը նայելով այս տարի Գանձակում, անցեալ տարիների հետ համեմատելով, գինին սակաւ է, բայց այնուամենայնիւ գինու գինը բաւական ընկած է, այնպէս որ մինչև անգամ հարցնող չը կայ։

—

Մեզ գրում են ԳԱՆՁԱԿԻՑ թէ Գանձակում խմելու ջուր բերելու հարցը, որ յարուցված էր, տաք վիճաբանութեան առարկայ էր դարձա[ծ]

և նա զգում էր, որ ինքը կարող կը լինէր սիրել իր ամուսնին։ Նա ջերմ փափագով որոնում էր ամուսնի սէրը այն ժամանակ, երբ, որպէս երեւում էր, ինքը կորցրել էր իր նշանակութիւնը նրա սրտում։ Նա վրդովվում էր, տեսնելով, որ ամուսինը կարող էր ամբողջ ժամերով խօսել իր մօտ եկող չինականների հետ, որոնք տարածում էին սենեակում իրանց ձիւթով օծած կօշիկների սարսափելի հոտը, բայց իր հետ մի խօսք անգամ չէր գտնում խօսելու։ Երբ նա գիշերի երկարութիւնը անց էր կացնում ամուսնի մօտ նստելով, և այրը ոչ մի անգամ աչքը չէր բարձրացնում իր գրքից, երբ նա յետոյ գնում էր քնելու, առանց համբուրելու իր կնոջը, այդ ժամանակ կինը մի առանձին բորբոքմամբ սկսեց փափագել նրա սիրոյն։ Նա հնարում էր խիստ սքանչելի տնային զգեստներ և աշխատում էր հաճոյանալ իր ամուսնին աւելի, քան թէ իր խելագար երկրպագուներին։ Նա պէտք է սիրէր իրան, նա ցանկանում էր, որ ամուսինը սիրէր իրան։ Կինը ամեն ինչ փորձեց և յետոյ վճռեց գործ դնել մի նոր յուսահատական միջոց ևս։ Նա մտածեց գրգռել ամուսնի խանդոտութիւնը։ Բայց որտեղից գտնել մի մարդ, որը կարող լինէր խանդոտութիւն յուզել նրա սառնասիրտ, խելացի և հաստատամիտ ամուսնի մէջ։ Իզուր որոնում էր Օլգան, նա ոչ ոքին գտնել չը կարողացաւ, որ արժան լինէր այդ դերը կատարելու։ Անհանգիստ կերպով թափառում էր նա թէ տանը և թէ հասարակութեան մէջ։ Մի անգամ երեկոյեան պահուն նրա ամուսինը կանգնած էր այգու վանդակապատի մօտ և տըխրութեամբ նայում էր արեգակի վրա, որը արդէն անտառի ետևում մայր էր մտնում, նայում էր դէպի հասկերը, որ մնացել էին դաշտերի վրա, նայում էր խոտերի և տերևների վրա, որոնք, կարծես թէ, օծված լինէին հալած կարմիր մետաղով։ Յանկարծ Օլգան գրկեց նրան և բռնեց նրա տաք ձեռքից,—բայց այդ ձեռքը իսկոյն պաղեց, որպէս սառոյց։—Ինչու դու չես նստում ինձ հետ,—խօսեց նա, կատարելապէս անկեղծութեամբ,—դու միշտ խոյս ես տալիս ինձանից։ Երևում է, որ ես այլ ես հաճելի չեմ թւում քեզ։ Ինչպէս կը ցանկանայիր, որ ես լինէի։ Կամ դու այլ ես չես սիրում ինձ։—Միշէլը ձեռքով գգուեց նրա թուշը և կրկին սկսեց նայել դէպի դաշտավայրը։ Օլգան սիրաբորբոք ջերմութեամբ գրկեց նրան և իր շրթունքները սեղմեց նրա շրթունքների վրա։ Նրա ամուսինը կամաց ազատվեցաւ նրա գրկից։ —Դու պատրաստվում ես էգուց շներով որսորդութեան գնալ Յաւալէ և ցանկանում ես, որ ես առաջնորդեմ քեզ.—հանդարտութեամբ ասաց նա։ Օլգան երկչոտ կերպով նայեց ամուսնի վրա։—Դու չը հասկացար ինձ,—ասաց նա։—Ոչ, հասկացայ,—ժպտելով պատասխանեց ամուսինը,—բայց այստեղ ցուրտ է, մտնենք սենեակը։—Սենեակում նա գրկեց Օլգային և սկսեց համբուրել նրա գըլուխը, շրթունքը և կուրծքը. կնոջ սիրտը հանգստացաւ ցնծութիւնից։ Յանկարծ ասաց նա. փառիր լամպան և բեր ինձ լրագիրը։—Նրա կինը, ձեռքերը փակած, լաց եղաւ ամբողջ գիշերը։ Նրա արտասուքը դեռ չէր ցամաքել և այն ժամանակ, երբ առաւօտեան ամուսինը օգնում էր նրան նըստել ձիու վրա։ Օլգան համարեա չը նայեց նրա վրա, մտրակեց իր ձիուն և անցաւ առաջ։ Պարզ և տաք օր էր։ Խոզանների վրա լսելի էր լինում որսորդների ուրախաձայն աղաղակը։ Հրացանակիրները դարան մտան անտառի զանազան տեղերում։ Նրա ամուսնին պատահեց կանգնել անտառի թաւուտներում։ Գեղեցիկ, յաղթանակող կինը, արիւնով լցված սրտով և արտասուալի աչքերով, կառավարում էր որսորդութիւնը։ Բոլորից առաջ նա տեսաւ մի նապաստակ, որը, դէպի դաշտը փախչելով, ազատութիւն էր որոնում։ Նա իր փոքրիկ և դողդոջուն ձեռքով ցոյց տուեց նապաստակին։ Իսկոյն բաց թողին բարակներին, և որսորդները վայրենի աղաղակներով վազեցին անխոտ անասունի ետևից։ Անփոյթ կերպով, արհամարհելով կեանքը, Օլգան վազեցնում էր իր ձին, թռցնում էր խրամատների, փակերի և ցանկապատների վրայով, և նրա խըրաքանչիւր ջիղը դողդողում էր այդ սոսկալի զուարճութիւնից։ Նա ծիծաղում էր, ինչպէս մի երեխայ, որ նայում է, թէ որպէս գունդը թռչում է օդի մէջ։ Այդ միջոցին, վերջապէս, բարակները շրջապատեցին խեղճ նապաստակին, որը անխուսափելի ու սարսափելի մահից առաջ արձակում էր ողբալի հառաչանքներ։ Բոլորի դէմքերը արտայայտում էին զարմանք, նայելով կատաղի ձիաւոր կնոջ վրա. Նրա սնափառութիւնը տօնում էր մի նոր և մոլեգին տօն, որի առարկան ուրիշ ոչինչ չէր, բայց միայն խեղճ նապաստակը, որը հոգին փչում էր նրա ոտների մօտ։ Երիտասարդները համբուրում էին նրա թաց ձեռնոցները և հրճուանքից ձգում էին իրանց գլխարկները դէպի վեր։ Շառագունած դէ[մ]քով և փայլուն աչքերով նայում էր Օլգան իրա[ն] շրջապատող որսորդների վրա։ Յանկարծ մի կո[ղ]մում տեսաւ նա մի երիտասարդի, որին առա[ջ] չէր նկատել։ Նա լուռ և սառն ուշադրութեամ[բ] նայում էր Օլգայի վրա։—Յարգելի պարոն,—զուռզաբար ձայն տուեց նա երիտասարդին, ...քան հաճելի եմ թւում ձեզ։—Ինձ դուք ամենև[ին] հաճելի չէք թւում,—սառն կերպով պատասխա[նե]ց նա։ Օլգան արագութեամբ դարձրեց ձի[ու] գլուխը և մօտեցաւ նրան։—Ինչու,—հարցրեց նա աւելի հետաքրքրութիւնից շարժված, քան թէ ...կութիւնից։—Մի կին, որ զուարճանում է մի ողորմելի անասունի օրհասական տագնապով, վա[ր]վում է կամ շատ անգթաբար, կամ շատ անխ[ո]հուրդ կերպով։—Այդ րոպէին մի առանձին զգա[ց]մունք, որ նման էր ատելութեան, տիրեց խեղ[ճ] և փառասէր կնոջ սրտին,—մի դիւական սարսափելի զգացմունք, բայց դա ատելութիւն չէր։ Նա միայն լռութեամբ նայում էր համարձակ երիտասարդի վրա։ Նա այն ատրճան նշանաւոր էր ...րեւում, որ կարող էր տանջել նրա ամուսնին։ Օլգան իսկոյն հասկացաւ այդ, և աւելի ոչինչ պէտք չէր նրան այն րոպէում։ Բացի այդ, երիտասարդը համարձակվեցաւ այնքան սառնասիրտ կերպով վերաբերվել դէպի նրա գեղեցկութիւնը, և նա պարտաւոր էր քաւել այդ մեղքը։ Օլգան այլ ևս ուրիշ բան չը հարցրեց նրանից։ Նա առաջին տղամարդն էր, որ այդ եղանակով խօսե[ց] նրա հետ, և սառն, համարեա թշնամաբար վա[ր]վեցաւ նրա հետ։ Այնուամենայնիւ, նրա ...

դարձել խոր քնի մէջ թաղվից չնորհիւ մեր կրեստոնեին:

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են Նոյեմբերի 24-ից հետեւալը: «Այս գիշեր անյայտ չարագործներ դարձեալ կողոպտեցին երեք խեղճ արհեստաւոր մարդկանց կրպակները: Անցեալ օրերը մի մարդ աւազ փորելիս քաղաքից ոչ հեռու գտնված աւազահանքում, աւազակոյտերը յանկարծ փուլ եկան և թաղեցին փորողին: Բարեբաղդաբար մի ժամկոչ տեսնելով այդ, վրա է հասնում և դուրս բերում կիսակենդան մարդուն: Այս առաջին անգամ չէ, որ աւազահանքը փլչում է ու անզգոյշ փորողին տակովն անում:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«National Zeitg.» լրագրին Փարիզից գրում են, որ ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի վերջին նիստի ժամանակ Կլէմանսօ յայտնեց, թէ հասարակական կարծիքը չափազանց յուզված է այն լուրի առիթով, իբր թէ Չինաստանը Բակնինգի վրա յարձակվելը պատերազմի պատճառ կը համարի: Կլէմանսօ դրա մասին կառավարութենից մանրամասն բացատրութիւններ պահանջեց: Ժիւլ Ֆէրրի խնդրեց ժողովից յետաձգել այդ հարցը մինչև Տօնկինի մասնաժողովի զեկուցումների քննութեան սկսվելը: Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց մինիստր-նախագահի առաջարկութիւնը 308 ձայների մեծամասնութեամբ 195-ի դէմ:

—«National Zeitg.» լրագրին Փարիզից գրում են, որ նոր Դեղին Գիրքը չափազանց ընդարձակ կը լինի, որովհետև նա կը պարունակէ դիպլօմատիական ամբողջ գրագրութիւնը Տօնկինի վերաբերութեամբ 1874 թուականից մինչև այժմ, նոյնպէս և պ. Րիվէրի և գեներալ Բուէի հաղորդութիւնները, Արմանի հեռագիրները և այլն: Տօնկինի մասնաժողովի բոլոր նիստերը և գործողութիւնները բացի նրանցից, որոնք մերկացնող բընաւորութիւն ունեն, կը մտնեն այդ գրքի մէջ: Կառավարութիւնը այնպէս չտպեցնում նրա տպագրութիւնը, որ այդ գիրքը կը բաժանվի պատգամաւորներին մասնաժողովի զեկուցման հետ միաժամանակ:

—«République Française» և «Voltaire» լրագիրները հերքում են այն լուրը, իբր թէ Ֆրանսիան Տօնկինի հարցը լուծելու համար դիմել է Անգլիայի աջակցութեանը, և աւելացնում են, որ Անգլիան էլ այդ նպատակի համար չէ առաջարկել իր օգնութիւնը:

—«National Zeitg.» լրագիրը հաղորդում է, որ Գերմանիայի մէջ լուր է տարածված, իբր թէ Ֆրանսիան դիմել է Անգլիային, խնդրելով խաղաղութեամբ լուծել Ֆրանսիայի անհամաձայնութիւնը Չինաստանի հետ: Լրագրի կարծիքով, այդ լուրերը այն պատճառով են տարածվել, որ անգլիական կառավարութիւնը, երկիւղ կրելով այն ահագին կորուստներից, որ կունենար անգլիական առևտուրը արևելեան պատերազմից, յանձնեց իր դեսպանին Փարիզի մէջ աշխատել մարկիզ Ցէնգի և Ժիւլ Ֆէրրիի մօտ խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Ըստ երևոյթին Անգլիան Ֆրանսիայի կողմն է բռնում, մինչդեռ իւրաքանչիւր անգլիացի, ինչպէս հաղորդում է «Pall-Mall-Gazette», մեղադրում է Ֆրանսիային: «Pall-Mall-Gazette» լրագիրը հաւատացած է, որ երբ Ֆրանսիան պատերազմ կը յայտնէ, անգլիացիք կը վրդովվեն, եթէ իրանց կառավարութիւնը չէզոք կը մնայ, մինչդեռ պատերազմը մեծ ծախսեր է պահանջում և ցանկալի չէ անգլիական մինիստրութեանը:

—Գերմանիայի մէջ հաւատացած են, որ պատերազմը Ֆրանսիայի և Չինաստանի մէջ անկարելի է: Գերմանական լրագիրները հաւատացած են այդ բանի մէջ և աւելացնում են, որ, եթէ Չինաստանին այնպիսի զիջումներ կանեն, որոնք կը բաւականացնեն նրա պատիւը և արժանաւորութիւնը, եւրոպական առևտրի համար Չինաստանի մէջ ընդարձակ ասպարէզ կը բացվի և նա արագ կը զարգանայ: Արևելքին անհրաժեշտ է խաղաղութիւնը, որ քաղաքակրթութեան նեցուկ է:

—Պէշտից «Wiener Allg. Zeitg.» լրագրին հաղորդում են, որ Նոյեմբերի 16-ին այնտեղ սարսափ տիրեց: Առաւօտը թնդանօթաձգութիւն լսվեցաւ: Զօրքերը իսկոյն զինուորվեցին և մինչև անգամ մի գունդ կանգնեցրին երկաթուղու մօտ: Բնակիչները չափազանց անհանգստացան, որովհետև լուր տարածվեցաւ, իբր թէ ռուսները արշաւում են Պէշտի վրա: Մի քանի ժամանակից յայտնվեցաւ, որ նոր զինուորները պարապում էին թնդանօթաձգութեամբ, որովհետև շրջակայ դաշտերի վրա զօրախաղ կար:

—Սօֆիայից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են, որ Արևելեան Րումէլիայի ֆինանսական վարչութեան նախկին կառավարիչ Գէշօվ նշանակված է բօլգարական ազգային բանկի կառավարիչ:

—Վիէննայից «Times» լրագրին գրում են, որ Նոյեմբերի 14-ին ռուսաց կայսրուհու ծննդեան օրը, Սօֆիայի մայր-եկեղեցու մէջ մաղթանք կատարվեցաւ, որին ներկայ էր բօլգարական իշխան Ալէքսանդր: Մաղթանքի վերջանալուց յետոյ ռուսաց հաւատարմատար Եօնին ռուս օֆիցերներով շրջապատած մօտեցաւ իշխան Ալէքսանդրին և շնորհակալութիւն յայտնեց կայսերական տանը ցոյց տուած ուշադրութեան համար: Իշխանը յանձնեց Եօնինին շնորհաւորել կայսրուհուն: Մի ժամից յետոյ Եօնին տեսակցութիւն խնդրեց իշխանից և իսկոյն ընդունվեցաւ: Ակներև է, որ գնդապետ Կաուլբարսի կայացրած համաձայնութիւնը ռուսաց օֆիցերների դրութեան մասին Բօլգարիայի մէջ բարւոքեց իշխանի և ռուսաց հաւատարմատարի լարված յարաբերութիւնները: Գնդապետ Կաուլբարս երկար ժամանակ մնաց Սօֆիայի մէջ այն նպատակով, որ ծանօթանայ Բօլգարիայի պարլամենտական դրութեան հետ: Պետական խորհուրդը ոչնչացվում է: Պէտք է յիշել և այն, որ այդ խորհուրդը հաստատվեցաւ այն ժամանակ, երբ սահմանադրութիւնը ոչնչացվեցաւ Բօլգարիայի մէջ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վ է ճ Հ է ն ր ի խ Հ է յ ն է ի մ ա ս ի ն: Հռչակաւոր բանաստեղծ Հէյնէի այժմ տպվող օրագրութիւնների առիթով ֆրանսիական և գերմանական լրագիրների մէջ վէճ բացվեցաւ այն՝ բանի մասին, թէ ո՞ր կրօնն էր դաւանում նա մահից առաջ և թէ ի՞նչ ազգութեան պէտք է պատկանի նա: Փարիզի «Clairon» լրագիրը հաւատացնում է, որ Հէնրիխ Հէյնէ մահից առաջ ընդունեց կաթօլիկ կրօնը, որի հակառակ էր նա իր կեանքի ընթացքում, որպէս այդ բանի մասին կարելի է եզրակացնել նրա հեղինակութիւններից. բայց մահից մի փոքր ժամանակ առաջ նա իր սրտով պատկանում էր կաթօլիկ եկեղեցուն, թէպէտ և դեռ ևս չէր ընդունված նրա ծոցում: Նրա կինը և աղջիկը ջերմեռանդ կաթօլիկներ էին: Երբ յայտնվեցաւ, որ Հէյնէի հիւանդութիւնը անբուժելի է, այն ժամանակ կինը խնդրեց նրան, որ նա ակնյայտնի խոստովանէ իր կրօնական համոզմունքները: Հէնրիխ Հէյնէ համաձայնվեց կատարել իր կնոջ խնդիրքը: Հրաւիրված քահանան միաժամանակ կատարեց նրա վրա առաջին և վերջին խորհուրդները՝ մկրտութիւնը և օծումն: Նրա մահից յետոյ այն սենեակը, ուր նա պառկած էր, մտան նրա ազգականները, որոնք պատկանում են մովսիսական կրօնին և տեսան, որ նրա կուրծքի վրա դրված է խաչ, որը նա բռնած ունէր ձեռքում մեռնելիս: Հէնց այդ պատճառով Հէնրիխ Հէյնէյի նշխարքը թաղված է Բէշէլ գերեզմանոցում, և ոչ թէ Հէյնէի ազգատոհմի ընտանեկան դամբարանում: Գերմանական մէկ լրագրի յայտնած ցաւակցութեան առիթով, որ բանաստեղծի գերեզմանը օտար դրութեան մէջ է գտնվում, «փարիզի «XIX Siecle» լրագիրը գրում է. «Գերմանացիք ամենևին իրաւունք չունեն իրանց հայրենակից համարելու մի մարդու, որին արտաքսեցին իրանց երկրից և որը մեզ մօտ հիւրասիրութիւն գտաւ և ինքն անուանում էր իրան «արձակված պրուսացի», իր հեղինակութիւններից շատերը թարգմանեց Ֆրանսերէն լեզուով, իսկ մի քանիսները ֆրանսերէն լեզուով էր գրում, որովհետև կատարելապէս տիրապետում էր այդ լեզուին: Մենք արդէն ընտելացանք համարել Հէնրիխ Հէյնէին մեր կիսահայրենակից: Նա գերմանացի ծնվեցաւ, բայց խելապէս հրէական ծագումին էր պատկանում: Այն ինչ ամենքին յայտնի է, որ հրէաները երկու հայրենիք ունեն—մէկը Պալէստինում՝ իսկ միւսը Ֆրանսիայում, միակ երկրում աշխարհիս երեսին, որի օրէնքները և սովորութիւնները թշնամական չեն դէպի նրանց: Հէնրիխ Հէյնէ սրտով և հոգւով ֆրանսիացի էր և Գիզօ ասեց. «Վօլտէրի ժամանակից չը կայ մի ֆրանսիացի, որը այնպէս մօտիկ լինէր նրան հոգւով, որպէս Հէնրիխ Հէյնէ»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ԿՐՕՆՇՏԱՏ, 27 Նոյեմբերի: Արտասահմանի վերջին շոգենաւերը երէկ ուղևորվեցան: Նաւագնացութիւնը ծովով վերջացրած կարելի է համարել:

ԼՕՆԴՕՆ, 27 Նոյեմբերի: Եապօնիան Չինաստանի առաջարկութիւնը՝ Ֆրանսիայի դէմ պաշտպանողական և յարձակողական դաշնակցութիւն կապելու մասին՝ մերժեց, բայց խոստացաւ արգելել ֆրանսիական զինուորական նաւերին, որ նրանք եապօնական նաւահանգիստների մէջ ուտեստի և ածուխի պաշար վերցնեն:

ԿԱՅԻՐԷ, 27 Նոյեմբերի: Սուտ մարգարէի զօրքերը նորից ջարդեցին եգիպտացիներին Սուակիմի մօտ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 Նոյեմբերի: Լուր է տարածված, որ հանգուցեալ Դիմիտրի տեղ Խերսոնի աթոռին վրա նշանակվում է Ուֆայի եպիսկոպոս Նիկօնոր յայտնի գիտնականը և քարոզիչը: Իսկ Ուֆա կը տեղափոխվի Եակուտսկից սրբազան Դիօնիսի: Լուր է ստացված, որ Օդէսսա հասաւ Ս. Պետերբուրգի ընկերութեան „Պէօտր Վելիկի" շոգենաւը 12000 արկղ թէյով: Ճանապարհին շոգենաւը մի քանի փոթորիկների և հրդեհների ենթարկվեցաւ: Ս. Պետերբուրգում Միխայլօվսկի մանէժի մէջ 1884 թուականի ապրիլ 1-ին կը բացվի այգեպանութեան միջազգային հանդէս: Լրագիրները հաղորդում են, որ 1884 թուականի յունվարի 1-ից ակցիզային տեսուչների և նրանց օգնականների ճանապարհածախսերը կաւելացվեն հետևեալ նահանգների մէջ. Վիլնօի, Վիտեբսկի, Գրօդնօի, Եկատերինօսլավի, Կօվնօի, Կուրլանդիայի, Մինսկի, Մօգիլէօվի, Վօլինի, Կիեվի, Պօդօլսկի, Պօլտավայի, Խերսոնի և Չերնիգօվի, նոյնպէս և Պրիվիսլեանսկի երկրում:

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 27 Նոյեմբերի: Մինչև 15° ցուրտ է: Վօլգա և Օկա գետերը սառուցով ծածկվեցան:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

քերում փայլում էր մի առանձին բարութիւն: Վրէժխնդրութեան ծարաւը ձգել էր Օլգային տենդային դրութեան մէջ, թէև երիտասարդը ամենևին ուշադրութիւն չէր դարձնում նրա վրա, ոչ ճաշելու ժամանակ և ոչ պարերի ժամանակ: Բայց այդ միջոցին նա տաք կերպով խօսում էր ուրիշների հետ և, որպէս երևում էր, նա դեր էր խաղում հասարակութեան մէջ: Նա իմացաւ, որ երիտասարդը մի և նոյն Վլադիմիր Պօդօլեւն է, որի մասին այն ժամանակ շատ էին խօսում, որպէս մի մարդու մասին, որ յարգանքի արժանի է:

—Վլադիմիրը դէպի ձեզ անքաղաքավարի գըտնվեցաւ,—ասաց Օլգային տանտիկինը, մի խելացի և գեղեցիկ կին, որ առաջ չինականի աղջիկ էր,—դա նրա խօսելու ձևն է. առհասարակ նա բաւական ինքնուրոյն մարդ է, և այդ պատճառով էլ հազուագիւտ մարդ է, ամեն բանի վըրա նայում է ուրիշ տեսակէտից, ամեն բանի մէջ աւելի խոր թափանցել գիտէ. ոչինչ չէ կարող խուսափել նրա սուր դիտողութիւնից: Մի ժամանակ դուցէ դուք ձեր կարծիքը կը փոխէք նրա մասին, փորձեցէք խօսել նրա հետ:—Եւ հպարտ կինը, որը իր երկրպագուների խոստովանութիւնները լսելու ժամանակ միշտ արհամարհանքով չարժել գիտէր ուսերը և միշտ կը խաղացնէր յօնքերը, այժմ ինքը մօտեցաւ նրան և սկսեց խօսել նրա հետ:—Դուք վիրաւորեցիք ինձ,—ասաց նա դողդոջուն և դունաթափ շրթունքներով, յետոյ կանգ առաւ չունչ առնելու համար:—Ուղիղ խօսքը միշտ անախորժ է թւում,—պատասխանեց նրան Վլադիմիրը,—բայց նա կենդանացուցիչ է և պարունակում է իր մէջ բուժիչ միջոցներ հիւանդոտ հոգու համար:—Այդ խօսքերի միջոցին նրա աչքերը միջամուխ եղան ուղիղ Օլգայի սրրտի մէջ:—Դուք այնպէս էք համարում, որ ես անխոհեմ վարվեցայ,—շարունակեց Օլգան ճնշված ձայնով,—ես արդէն մտածեցի ձեր խօսքերի վրա, բայց ինձ անհասկանալի են մնում նրանք:—Ուրիշ ինչպէս կարող էի բացատրել ձեզ իմ ասածը,—սառնութեամբ պատասխանեց Վլադիմիրը: Դուք կարծում էք, որ մարդը իրաւունք չունի ըսպանել անասուններին,—հարցրեց Օլգան, ծաղրական կերպով նայելով երիտասարդի վրա: Վլադիմիրը ժպտաց:—Ահա այդպէս է կնոջ լօգիկան, —պատասխանեց նա.—ես ամենևին չեմ ասել սպանել, այլ ասել եմ շներով խեղդել կամ չարչարել: Առհասարակ այս աշխարհում բոլորովին իզուր է խօսել իրաւունքի վրա, այստեղ կարող է խօսք լինել միայն անհրաժեշտութեան մասին, որը իշխում է ամեն բանի վրա: Մարդը, անհրաժեշտութիւնից ստիպված, պէտք է որ սպանէ, որպէս զի կարողանայ ապրել: Նա սպանում է և այն ժամանակ, երբ կերակրվում է միայն բոյսերով, որովհետև և բոյսերը վայելում են կեանք: Նա ստիպված է սպանել գազաններին, բայց չի պիտի անէ նրանից աւելի, քան թէ անհրաժեշտ է: Նա իրաւունք չունի չարչարելու նրանց, որովհետև անասունները, ինչպէս և մարդիկ, ունեն կամք, զգացմունք և խելք. նրանք մտածում են, որպէս և մենք, թէև նրանց խորհելու ընդունակութիւնը շատ զարգացած չէ: Այդ պատճառով նրանց տանջանքների տեսարանով զուարճանալը ոչ աւելի լաւ է, քան գլադիատորների խաղերի կամ մենամարտութիւնների վրա նայելը: Կինը, որ ընդունակ է շներով կեղեքել անասունին, իմ աչքում մի և նոյնն է, ինչ որ է մի վեստալկա, որի ձեռքից կախված էր մարդու կեանքը և մահը, նայելով այն բանին, թէ այդ կոյսը շարժեց իր մատը, թէ ոչ: Մի այդպիսի կինը պատահած ժամանակ չի խնայի զոհել և մարդուն, որովհետև առանց դրան ևս, իմացականութեան այն աստիճանը, որը զանազանում է մեզ անասունից, չունի մեծ նշանակութիւն կնոջ աչքում:—Շնորհակալ եմ ձեզանից,—ասաց Օլգան, յառած աչքերով նայելով իր առջև,—հիմա խօսենք ուրիշ բանի վրա: —Նա անպատշաճ կերպով բռնեց Վլադիմիրի ձեռքից և հարկադրեց նրան, որ իրան տանէ դահլիճը: Այստեղ երիտասարդը նստեց դռների մօտ, իսկ Օլգան, գրկված ուրիշների հետ, սկսեց պարելով թռչել նրա մօտով, և ամեն մի շրջան կատարելու ժամանակ արձակում էր դէպի նա իր ախտաբորբոք և սևորակ աչքերի ջերմ ճառագայթները: Ամեն անգամ, երբ նրան պէտք էր ընտրել իր համար պարընկեր, նա մօտենում էր երիտասարդին և ամեն կերպով աշխատում էր հրապուրել նրան խօսակցութեան մէջ, բայց նա չէր դուրս գալիս իր սովորական հանդարտութիւնից և լակօնականութիւնից: Տուն վերադառնալու ժամանակ, Օլգան գտնվում էր բաւական վատ տրամադրութեան մէջ. նա փաթաթվեցաւ իր մուշտակի մէջ և սահնակում գալարվեցաւ, ինչպէս սարը իր պատառոտված ոստայնի մէջ:

—Ինչպէս ո՞վ է այդ երիտասարդը, այդ Վըլադիմիր Պօդօլեվը,—փոքր ինչ անցնելուց յետոյ, խորին արհամարհանքով հարցրեց նա իր ամուսնից:—Նա մարդ է այդ բառի լիակատար նշանակութեամբ,—պատասխանեց Միշէլը, (բայց այդ բաւական չէ, Միշէլը անընդունակ էր նախանձոտ լինելու),—գիտեմ, որ բացի սրանից նա ունի կալուածքներ մեր հարևան նահանգի սահմանի վրա, և որ նա վարձով վեր է առել մի ուրիշ մեծ կալուածք: Նա չէ բաւականանում նրանով, ինչ որ ունի, բայց միշտ ձգտում է դէպի առաջ. եղել է արտասահմանում, շատ սովորել է, ծոյլ չէ, խաբեբայ չահախնդիր չէ, մսապարծ չէ և կանանց հաճոյամոլ չէ, ինչպէս մեր երիտասարդ պարոնների մեծ մասը:—Այդ միջոցին նա նայեց Օլգայի վրա:—Նա լեհացի չէ:—Ո՞րտեղից քո գլուխը մտաւ այդ միտքը: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ նա ռուս է:—Հէնց նոյն գիշերը խեղճ մեծամիտ կինը սկսեց մտածել, թէ ինչպէս պէտք էր ձեռք բերել այդ մարդուն, որ ցոյց էր տուել դէպի ինքը այնպիսի արհամարհանք: Առաւօտեան Օլգան վճռեց, որ ինքը կաշխատէ որսալ նրան: Նա չէր մտածում հետևանքների մասին, և այն մասին, որ իր վարմունքով կարող էր նրան տանջանքներ պատճառել: Նրան միայն զուարճացնում էր այն միտքը, թէ ինչպէս պէտք էր որոգայթներ լարել նրա առջև և որսալ նրան, ինչպէս մի նապաստակ կամ աղուէս:

(Կը շարունակվի)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ կարգադրութեամբ, առաջիկայ դեկտեմբեր ամսի 4-ին կիրակի օրը, Վանաց առաջ եկեղեցում, յետ սրբոյ պատարագի, պիտի կատարվի պաշտօն տարելից հոգեհանգստեան հանգուցեալ Հայրապետի ազգիս Տեառն Գէորգայ, ներկայութեամբ բոլոր դասուց հոգևորականաց, որի մասին ծանուցվում է ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան Տփխիսի։

Անդամ կօնսիստօրիայի ԹԱԴԷՈՍ ՔՀ. ԽՕՋԱԷՆԱԹԵԱՆՑ.

2—3

„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ“

խմբագրութիւնը ընդունում է բաժանորդագրութիւն 1884 թ. (որ է 3 տարեշրջան)։

„ԹԵՐԹԸ“ կը հրատարակվի ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ, նախընթաց տարիների ծրագրով, կը տպագրվի պ. Էմին Տէր-Գրիգորեանցի տպարանում։

Տարեկան գինն է՝ 3 րուբլ կանխիկ վճարելի։

Ստորագրվել կարելի է խմբագրատանը. օտար քաղաքացիք դիմում են հետևեալ հասցէով Въ г. Эривань. Въ редакцію журнала „Гигиеническій Листокъ“.

Խմբագիր-Հրատարակիչ բժ. ԼԵՒՈՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆՑ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՄՔԱՐՆԵՐ

ԻՒՐԻԻ ՖԷՕԴՈՐՕՎԻՉ ԱԽՎԵՐԴՕՎԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1883 Թուականի հրատարակութիւն։ Այդ գիրքը ծախվում է յօգուտ Արհեստից ուսումնարանի աղքատ աշակերտների, Շավերդովի լրագրական գործակալութեան մէջ։

7—10

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

43—50

ՍՏԱՄՈՔՍԱՑԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ „ԲՈՒԴՕ“

Այդ գինին շատ դուրեկան համ ունի, 25 տարի շարունակ գործ է ածվում հետևեալ դիպվածներում. ԽԱՐԺԱԿԻ ԲԱՑԱԿԱՑՈՒԹԵԱՆ, ՍՏԱՄՈՔՍԱՑԻՆ ՑԱՒԵՐԻ և առհասարակ ԱՆԿԱՆՈՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ժամանակ։

Պէպսին „Բուդօ“ ճանաչված է փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ՓԱՐԻԶԻ աշխարահանդիսում 1867 թ. ՎԻԷՆՆԱՅԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԷԼՖԻԱՅԻ 1876 թ. և ՓԱՐԻԶԻ 1878 թ.։

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման։

Դէպօ Շահ-Պարոնեանցի, և Գրիմնակի այլ դեղատներում։

Անգլիական հիանալի շոգենաւ

„ՍԻԴԷՆԳԱՄ“

հասաւ Բաթում և մօտաւորապէս դեկտեմբերի 10-ին կուղևորվի

ՀԱՄԲՈՒՐԳ

իսկ անգլիական երկաթէ շոգենաւ

ԲՕՆ

սպասվում է Բաթում 1884 թուականի մօտաւորապէս յունվարի 10-ին և կուղևորվի

ԼՕՆԴՕՆ ԿԱՄ ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ

Ապրանքներ ուղարկելու համար դիմել Գ. Գ. ԷԼԼԷՐՍ ԲՈՒՐՀԱՐՏ և ԸՆԿ. Բաթում։

4—5

Բ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ

լրագրական գործակալութեան գրավաճառանոցում

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Բաժանորդագրվում են ամեն տեսակ պարբերական հրատարակութիւններին, ինչպէս տեղական, Ռուսաստանի, նոյնպէս և Արտասահմանեան։

Հասցէն։—Тифлисъ. въ Газетное Агентство В. Шавердова.

9—10

Մ. Ն. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԽ

ԱՐՄԵՆԱՆՍԿԻ ԲԱԶԱՐ, ԿԱՏՕԼԻՔԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԿԱՐԱՍԻՔ, զանազան աթոռներ 35 րուբլուց դիւժինը, բազկաթոռներ 6 ր., դիվաններ 12—25 ր., կաչելի, մանկական աթոռներ և այլն։ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, ճանապարհի մահճակալներ, պահարաններ, ծալվող սամօվարներ։ Ջեռնօցներ 2 ր. 75 կ.—26 ր., սակվոյաժ ձեռքի և ուսից կախելու, ճանապարհի սումկաներ, ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿՂԵՐ 5 ր. 50 կ.—30 ր.։

Սամօվարներ, խոհանոցի պղնձէ ամաններ, կօֆէյնիկ, թէյամաններ, ութոներ և աղալու գործիք, գերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ՄԱՐՄԱՐԻՈՆԻ ամաններ 40 ր., երես լուանալու պղնձէ և ժեստի ամաններ։

ՊԱՏԻ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ 9 ր., տուալէտի հայելիներ 2 ր. 40 կ.—13 ր., զանազան մետալների մոմակալներ 1 ր.—15 ր, սեղանի գդալներ 4 ր. 50 կ. և թանգ, թէյի գդալներ Ֆրաժէի, մելխիօրի, լեհական և բրիտանական արծաթից աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ, դանակներ, պատառաքաղեր 2 ր.—26 ր.։

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐ կանանց և մարդկերանց, հովանոցներ կանանց և մարդկերանց, ռուսական և անգլիական պողպատէ և երկաթէ դանակներ, յայտնի գործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և գերմանական կողպէքներ 10 կ. և աւելի։

ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ զանազան տեսակի 3 ր. 50 կ.—35 ր., պատրօններ ռէվօլվէրների համար, հրացան 6 ր. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կշիռքներ։ Անգլիական և ամերիկական կլէօնկա 50 կ.—2 ր. արշինը։

Մշտապէս ունեմ 10,000 ֆ. ԹԷՅ Պօպօվ եղբայրների, կաֆէ ՄԻԽԵԼՍՕՆԻ, թէյի համար խմորեղէն էյնեմի, ՌԷՑՆԳԱՐԴԻ սիգարներ, հոտաւէտ ջուր (Օդըկօլօն) ծեծվող փոշիք, պուդրա, գլիցերինի սապօն և այլն, աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ գալանտերէյի զանազան ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ծխախոտի արկղ, դրամարկղ, քսակներ, սանդրներ, շապիկներ, լայկի ձեռնոցներ կանանց, զինուորական զամշի ձեռնոցներ, գարուս, թելեր, բրօնզի և մարմարիօնի թանաքամաններ, մոխրամաններ, գրիչներ, մատիտներ, գրչակոթեր, սուրգուչ, փօստի թուղթ, ծրարներ և այլն։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, գարեջրի, գինու և դեղատան ապրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ։

Վերև յիշված բոլոր առարկաները ունեմ մեծ քանակութեամբ և ստանում եմ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործարաններից անմիջապէս։

Առևտրականներին զիջումն և առանձին պայմաններ։

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել. Тифлисъ. М. Н. ТЕРЪ-НИКОГОСОВУ.

83—100

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԷՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող։ Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏԱՅՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻՒԻՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլ

93—100

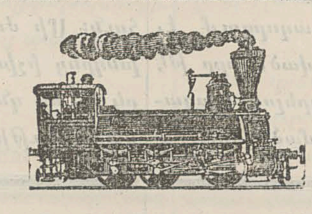

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՑՔՆԵՐ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.		ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Բաթում . .	—	8— „ առ.	Բագու . . .	—	10—23 առ.
Սամտրեդի .	12— 2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48 գիշ.
Րիօն . . .	1— 9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31 առ.
Սուրամ . .	6— 8	6—11 երեկ.	Գօրի . . .	10—56	11— „
Միխայլօվօ .	6—23	6—33	Միխայլօվօ .	12—26	12—46
Գօրի . . .	7—53	8— 2	Սուրամ . .	12—58	1— 1
Թիֆլիս . .	10—25	11—11	Րիօն . . .	5—54	6— 9 երեկ.
Գանձակ . .	6—20	6—39 առ.	Սամտրեդի .	7— „	7—20
Բագու . . .	8— 8 երեկ.	—	Բաթում . .	11—21 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ և ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ		ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ
Սուրամ . .	—	1—38 գիշեր	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայլօվօ .	1—50	2— 5	Գօրի . . .	6—30 երեկ.	6—41
Գօրի . . .	4— 6	4—30	Միխայլօվօ .	8—41	8—56
Թիֆլիս . .	8—առաւ.	—	Սուրամ . .	9— 8 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ՍԱՄՏՐԵԴԻԻ և ՓՕԹԻԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ		ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ
Փօթի . . .	—	8—45 առ.	Սամտրեդի .	—	7—30 երեկ.
Սամտրեդի .	11—39 առ.	—	Փօթի . . .	10—24 երեկ.	—